

ЧЕРЕЗ РОКИ ТА ДОЛІ**Виповнилось 110 років газеті Українського Лікарського Товариства у Львові «НАРОДНЕ ЗДОРОВ'Я»**

Масний З., редактор газети «Народне здоров'я»

Verba volant, scripta manent

110 років для історії – лише мить! Однак упродовж цієї історичної миттєвості було перегорнуто так багато сторінок історії нашої Вітчизни, яка боролась, відроджувалась, занепадала і все-таки воскресла, поставши перед світом у Незалежній Державі з гордим іменем Україна! Через усі ті роки і пов'язані з ними людські долі йшла газета Українського Лікарського Товариства (УЛТ) у Львові «Народне здоров'я» (НЗ).

Вона народилася на зламі XIX і XX сторіч, коли за Галичиною утвердилась слава П'ємонту українського відродження. Саме тоді українська народна стихія, яка віками накопичувалась у своєму розвитку, вийшла на шлях розбудови самостійного національного життя. Це не могло оминути й українських лікарів, які прагнули донести до свого народу рідною мовою основи гігієни, висвітлити здобутки світової та української медицини. У цих обставинах відомий український лікар та громадсько-політичний діяч Євген Озаркевич, який у 1910 році заснував Українське Лікарське Товариство у Львові, що об'єднало півтори сотні українських лікарів у цілій Австро-Угорській імперії, та ініціював видання часопису «Здоровле» 1912 року. Так виник перший на українських теренах медичний журнал рідною мовою. Його з'ява – вагоме свідчення того, як тогочасні українські лікарі усвідомлювали своє суспільне та фахове завдання.

У передньому слові до першого числа «Здоровля» Є. Озаркевич писав: «Нема сумніву, що нам потрібно наукового органу, се ж є прецінь головним вимаганем культурного народу. Ми мусимо вложити також у велику скарбницю людського знання на полі здоровних наук і наш доробок, ми не сміємо вічно впрошуватися до чужих. При тім лежить на нас ... обов'язок виробити до потреб науки нашу мову, зібрати і усталити висловлю (термінологію). ... Ми хочемо заінтересувати найширші круги нашого громадянства здоровними справами...».

У долі часопису «НЗ» відображена історична доля України. «Визволення» Галичини 1939 року, Друга світова війна з «другим визволенням» 1941 і «третім» 1944 років нанесли глибокі болючі рани нашому народові, на довгі роки перервали видання першого в Україні медичного часопису.

Українська медична громада не лише в Україні, а й у всьому світі, може пишатись тим, що її часопис є чи не єдиною газетою в сучасній Україні, якій у січні 2022 року виповнилось 110 літ.

Разом із нашим народом цей нелегкий шлях довжиною понад 110 років пройшло й Українське Лікарське Товариство у Львові та його дітище – часопис «Народне здоров'я». Він став однією з найяскравіших сторінок в історії УЛТ у Львові. При своєму заснуванні часопис був наречений як «Здоровле», потім називався «Народне здоровле», а після свого відродження у 1990 році прийшов до своїх читачів під назвою «Народне здоров'я». Символічно, що «НЗ» було відновлено саме на початку 90-х років, у часи становлення української державності, адже журналістика – одна з головних підвалин, на яких будується демократична держава і утверджуємось ми, як сучасна європейська нація.

Самовіддане служіння обраній справі, доброта і милосердя, чуйність та щедрість душі завжди були притаманними творцям часопису. На сторінках понад вікової історії «НЗ» навіки залишилися вписаними імена: д-ра Євгена Озаркевича, першого голови УЛТ у Львові, засновника часопису; професора Олександра Кіцери (старшого) – першого голови відродженого товариства та ініціатора відновлення «НЗ», його першого головного редактора впродовж 1990–1993, 2000–2001 років; професора Юрія Гаврилюка – головного редактора газети у 1993–2000 роках, який суттєво спричинився до оновлення, розвитку «НЗ» та його утвердження як всеукраїнського.

В історію УЛТ у Львові та його друкованого органу назавжди увійшли імена людей, які стояли біля витоків часопису та самовіддано працювали для нього. Заслугують пам'яті майбутніх поколінь імена і тих, хто активно долучився до відновлення «НЗ» у 90-х роках, визначав провідну лінію видання, формував його тематику, слова і думки яких вкарбовані у газетні рядки, сяяли розумне, добре, вічне.

«НЗ» завжди позиціонує себе як газета для лікарів і про лікарів, газета, яку творять лікарі. З «НЗ» активно контактують також лікарі та вчені-медики з української діаспори.

Від 2001 року головним редактором газети є доцент ЛНМУ імені Данила Галицького, член Національної спілки журналістів України Зеновій Масний, перу якого належить більшість

опублікованих у «НЗ» оглядових та аналітичних статей, репортажів із конгресів, з'їздів, конференцій, інтерв'ю з відомими особистостями.

Зміст сучасного «НЗ» значно відрізняється від того, який було задекларовано при його народженні сто років тому, та навіть і 30 років назад при відновленні виходу газети. Адже за минулі десятиліття суттєво змінився характер інформаційного простору, з'явилась велика кількість спеціалізованих медичних видань, є можливість оперативно почерпнути потрібну інформацію з інтернету. Усі ці зміни роблять недоцільною та неефективною публікацію в «НЗ» розгорнутих наукових статей, оперативної інформації. Мусимо враховувати й те, що економічна ситуація зумовлює можливість виходу газети лише один раз на місяць. Вважаємо недоцільною публікацію санітарно-просвітницьких матеріалів для населення, бо в теперішній час такі відомості є широко поширені в різних ЗМІ. Наголошуємо на тому, що «НЗ» – це газета лікарів, для лікарів і про лікарів.

Водночас медична громада відчуває гостру потребу в матеріалах, які висвітлюють морально-етичні та біоетичні проблеми сучасної медицини, практичної деонтології. Публікація таких матеріалів має особливу актуальність саме тепер, в умова катастрофічного занепаду моральних засад як у суспільстві в цілому, так і в системі охорони здоров'я. Тому пишаємося тим, що саме на сторінках «НЗ» за ініціативою старійшини УЛТ у Львові доктора Богдана Надраги було започатковано роботу над створенням «Етичного кодексу лікаря», який було впроваджено у Львові, а прийнято ВУЛТом на його основі євпаторійський «Етичний кодекс лікаря України» і по всій Україні.

На шпальтах «НЗ» значне місце відводиться численним публікаціям про «білі плями» в історії вітчизняної медицини, її невідомі чи маловідомі сторінки, про життя багатьох славних українських лікарів і вчених-медиків, їхні здобутки у професійній та громадській діяльності. Зокрема, опубліковано історичні розвідки відомого дослідника історії української медицини, лауреата премії імені Івана Огієнка, професора Ярослава Ганіткевича – одного із найактивніших авторів нашої газети. Щорічно публікувався історичний календар видатних дат та постатей нашої медицини його авторства.

Газета є тим чинником, який єднає українських лікарів. УЛТ у Львові і його друкований орган роблять дуже багато для нашої медичної громади, насамперед у відродженні історичної пам'яті, в утвердженні високих моральних засад у нашій медицині, у підвищенні якості національної системи охорони. «НЗ» постійно приділяє неухильну увагу висвітленню актуальних проблем сьогодення, передового досвіду лікарів-практиків і здобутків наших вчених.

Завдяки старанням редакції, починаючи від свого столітнього ювілею, який було відзначено у січні 2012 року, газета виходить у вдвічі збільшеному форматі та об'ємі, частково кольоровим друком.

Лікарі, як традиційно еліта нашого суспільства, повинні тримати руку на пульсі не тільки своїх пацієнтів, а й суспільного життя. Суспільний організм лише тоді буде дієвим, коли у ньому нормально функціонуватимуть усі необхідні інституції, в т. ч. й друковані видання. На жаль, натомість нерідко спостерігаємо пасивне ставлення громади до ситуації у вітчизняній системі охорони здоров'я та векторів її подальшого розвитку. Є вже традиційне для нас невтручання в розвиток подій до того часу, поки не виникає вкрай критичне становище, а тоді вже виникає Майдан з усіма його плюсами та мінусами, що аж ніяк не сприяє нормальному розвитку країни. Бо на Майданах одномоментно декларуються зміни, які надалі не втілюються в життя, **Майдан повинен тривати весь час**. Якщо вам здається, що від вашої думки, ваших пропозицій, вашої позиції нічого не залежить, то це вам лише здається, бо життя, наша новітня історія, в яку вписані всі наші Революції, свідчать – лише спільно можемо щось здобути, можемо подолати наші проблеми, можемо жити так, як того бажаємо, як того ми варті, разом зможемо все!... Подумаймо про те, що сказали би наші попередники, мабуть позаздрили б, що маємо свою державу і пишемо українською мовою, попри все існуємо і маємо свого читача.

Сьогодні в світі відбуваються кардинальні зміни в суспільстві. Вони лякають, бо це вже не є НТР, це революційні зміни у свідомості. Тому кожен має переосмислити і визначити своє місце, свою роль у цьому, що відбувається. Так як слід побороти пандемію, так маємо навчитись жити у новому світі.

Сьогодні кожен, хто позиціонує себе патріотом, кому болить доля України, повинен усвідомлювати, що вона залежить від його громадянської позиції. Саме громадянська позиція є найсильнішою зброєю в обстоюванні нашої Вітчизни. Байдужість, зневіра, «моя хата з краю і від мене нічого не залежить» – це однозначно є білим прапором капітуляції.

Започаткований на початку ХХ століття та відроджений понад 30 років тому часопис «Народне здоров'я», став гідним пам'ятником нашої медичної громади всім тим нашим

незабутнім попередникам, які його видавали та публікувались на його сторінках. Він потрібен медичній громаді як керівництво до дії у професійній і громадській діяльності. Його мета – не лише об'єднувати українських лікарів, але й підвищувати соціалізацію кожного з них, допомогти усвідомити потребу внеску кожної особистості – чи то у великому місті, чи у віддаленому селі – у розвиток та підвищення якості національної медицини, забезпечення здоров'я народу, у розбудову України. Тож залишаймо свій добрий слід в історії, кажімо своє вагоме слово, колеги, на сторінках нашого з вами часопису!

АРСЕН РІЧИНСЬКИЙ – ЖИТТЯ ДЛЯ ЛЮДЕЙ ТА УКРАЇНИ (до 130-річчя з дня народження)

Мазур П., Мазур Л.

м. Кременець, Кременецький медичний фаховий коледж імені Арсена Річинського

м. Тернопіль, Тернопільський національний медичний університет ім. І.Я. Горбачевського

В червні минуло 130 років з дня народження Арсена Річинського – лікаря, члена Українського лікарського товариства, громадського і політичного діяча, етнолога релігії, композитора, краєзнавця, педагога, фотографа. 17 грудня 2021 року Верховна Рада України прийняла Постанову за №1982-IX «Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2022-2023 роках», якою передбачено урочисте відзначення цього ювілею на всеукраїнському рівні.

Річинський Арсен Васильович народився 12 червня 1892 року в с. Тетильківці, Кременецького району в сім'ї священнослужителя. Навчався в сільській церковнопарафіяльній школі, Кременецькій гімназії, Клеванському та Кременецькому духовних училищах. Згодом вступив до Волинської духовної семінарії в Житомирі. У 1911 року вступив на медичний факультет Варшавського університету, а з початком Першої світової війни у 1914 році перевівся до Імператорського університету Святого Володимира у Києві, де водночас працював викладачем у фельдшерській школі. З 1915 року працював дільничним лікарем в с. Хролин на Хмельниччині, а після виїзду в евакуацію – в селах Саратовської, Курської, Полтавської губерній. У 1917 році повернувся до університету, де 20 вересня 1918 року отримав диплом лікаря. Працював лікарем Ізяславської повітової лікарні з 31 травня 1917 по 9 квітня 1920 року в Ізяславі був обраний головою повітового земства. У 1918 році став редактором часопису «Нова дорога». Активний діяч повітової «Просвіти». Організував вчительський хор. На базі Острозької жіночої гімназії проводив курси «українізації».

А. Річинський викладав гігієну в Ізяславській вищій початковій школі. Тут він зіткнувся з проблемою відсутності підручників українською мовою. «...Тепер, пориваючи зі спадщиною дореволюційних часів, пора припинити старе обмосковлення наших дітей, що призводило їх тільки до жорстокого рецидиву безграмотності і занепаду нашої національної культури», – писала з цього приводу газета «Нова дорога» [3, с. 3].

Враховуючи ці обставини, А. Річинський видав підручник «Матерьяли до навчання гігієни (науки про здоровля)», як додаток до Вісника Ізяславської Повітової Народної Ради «Нова дорога». Книга мала дві частини. В 1919 році автор об'єднав обидві частини книги в одну і назвав «Курс гігієни» (науки про здоровля). Підручник пристосовано до програми VII–VIII класів гімназій та ухвалено Міністерством Народної Освіти [5].

У 1920 році, рятуючись від більшовиків, виїхав в с. Тростянець Ківерцівського району Волинської області, де 11 липня 1921 року обвінчався з вчителькою Ніною Павлівною Прокопович, з якою познайомився в Ізяславі. З квітня 1922 року працював головним лікарем Володимирської лікарні.

У Володимирі 1924 року Арсен Річинський власним коштом почав видавати «Незалежний орган українського культурного і церковного відродження» під назвою «На Варті». Відома й популярна тоді львівська газета «Діло» писала, що «двотижневик «На Варті» є першим на українських землях в межах Польщі часописом, який поклав собі за завдання систематичну боротьбу за розмосковлення Православної церкви на українських етнографічних землях проти Московської церковної православної ієрархії в Польщі та проти політики департаменту віросповідань у Варшаві. «На Варті» бореться за принципи, поставлені в основу Української Православної Автокефальної Церкви на Наддніпрянській Україні» [1, с. 14].

В 1926 році Арсен Річинський опублікував в журналі «На Варті» статтю «Походження єпископату в зв'язку з питанням про благодатність ієрархії Української Автокефальної